

Maria Aldea (coord.), *Lexiconul de la Buda* – ediție electronică, Cluj-Napoca, 2013.

În urma derulării proiectului de cercetare PN-II-RU-TE-2011-3-0170, intitulat *Lexiconul de la Buda (1825). Ediție emendată și prelucrată electronic pentru consultare on-line*, finanțat de UEFISCDI-CNCS și desfășurat sub tutela Universității „Babeș-Bolyai”, din Cluj-Napoca, pe o durată de 24 de luni (5 octombrie 2011 – 4 octombrie 2013), toți cei interesați pot consulta on-line această lucrare lexicografică de excepție a Școlii Ardelene. Accesul se face rapid, fiind necesară doar crearea unui cont gratuit, la adresa <http://www.bcucuj.ro/lexiconuldelabuda>. Este demn de menționat că, în spațiul public românesc, această ediție electronică este prima tentativă de digitalizare a unei surse lexicografice vechi. Ediția electronică a *Lexiconului de la Buda* a fost realizată de Maria Aldea, Daniel-Corneliu Leucuța, Lilla-Marta Vremir, Vasilica Eugenia Cristea, Adrian Aurel Podaru, proiectul fiind coordonat de Maria Aldea.

Volumul transpus electronic conține 886 de pagini, culese manual de membrii echipei de cercetare, care au asigurat, în afară de transcrierea propriu-zisă, atât traducerea porțiunilor în alte limbi, precum și revizia (parțială și finală a) *Lexiconului*. În afară de muncii depuse de grupul de filologi, un rol esențial a aparținut informaticianului Daniel-Corneliu Leucuța, care a conceput un program adaptat cerințelor ce decurg din folosirea unui astfel de dicționar. În ciuda caracterului sistematic al organizării *Lexiconului* și a gradului mare de dificultate datorat sistemelor ortografice diferite folosite în text, informaticianul a reușit să dezvolte un program care să permită utilizatorilor să consulte optim această lucrare. Astfel, utilizatorii (specialiști și publicul larg, deopotrivă) au la dispoziție interogarea textului în mai multe forme, precum: **răsfoire, căutare simplă, tip avansat de căutare**.

Pentru publicul în curs de inițiere, autorii ediției electronice a *Lexiconului de la Buda* au pus la dispoziție o ediție emendată, concepută ca o cheie de lectură și de înțelegere a variantei publicate la 1825. Astfel, în această versiune s-au corectat greșelile tipografice evidente, făcându-se totodată și actualizarea ortografică pentru toate limbile *Lexiconului* (română, latină, maghiară, germană), cu aplicarea normelor de punctuație în vigoare aferente fiecărei limbi. Pentru facilitarea înțelegerii cuvintelor (sau a anumitor sensuri ale acestora), s-a creat și un sistem automat de trimiteri către dexonline.ro.

Opțiunile de vizualizare și de interogare sunt completate de un index de cuvinte din dialectele transdanubiene, din italiană, franceză, spaniolă și greacă, un index al proverbelor, precum și unul al autorilor / operelor citate. Astfel, *Lexiconul de la Buda* – ediție electronică este mai mult decât o digitalizare a operei originale, fiind foarte de folos inclusiv tinerilor cercetători care doresc să consulte această sursă lexicografică mai veche, dar de o valoare inestimabilă, în condițiile în care studiul lingvistic diacronic are o pondere din ce în ce mai redusă în cadrul cursurilor universitare.

Din pagina de start a proiectului, utilizatorul are acces la toate operațiunile pe care le-au făcut membrii echipei de cercetare. În *Notă asupra ediției*, în afară de *Introducere*, autorii au detaliat pentru fiecare limbă principiile de redactare, precum și modificările / adaptările pentru toate situațiile găsite; de menționat că toate aceste adaptări s-au făcut în conformitate cu tradiția de editare românească, autorii consultând (și prezentând) o bibliografie de referință în acest sens. Toate aceste modificări / adaptări însă nu trebuie să ducă la ideea că textul a fost alterat, ci, dimpotrivă, trebuie să scoată în evidență uniformizarea textului, în vederea utilizării cu succes și a adaptării la convențiile de citare actuale, impuse și de dificultatea transcrierii unor simboluri care se regăsesc din ce în ce mai greu pe tastaturile calculatoarelor (mai ales semnele diacritice, regăsite din abundență în textul original).

Întărim astfel meritul acestei ediții electronice, în sensul că problemele de uniformizare grafică au pus cu siguranță cele mai multe probleme. Ortografia veche și multilingvă, nemenținută constant

FD, XXXIV, București, 2015, p. 260–270

pe parcursul dicționarului (caractere gotice pentru textul german, scriere latinistă / etimologizantă și caractere chirilice pentru româna veche), a impus folosirea unor fonturi speciale, menționate ca atare și disponibile, de asemenea, gratuit.

În concluzie, proiectul *Lexiconul de la Buda (1825). Ediție emendată și prelucrată electronic pentru consultare on-line*, disponibil gratuit la <http://www.bcuculuj.ro/lexiconuldelabuda>, aduce în prim-plan o lucrare lexicografică veche excepțională, rezultat al activității intelectuale la superlativ a reprezentărilor Școlii Ardelene. Prin această ediție electronică se facilitează accesul la un dicționar de referință. În plus, meritul deosebit al membrilor echipei de cercetare, pe lângă editarea textului din punct de vedere filologic, constă în modernizarea instrumentelor de consultare a unei cărți, prin informatizarea / digitalizarea *Lexiconului*. Faptul că ediția se poate consulta gratuit o face cu atât mai meritorie, fiind de mare folos atât specialiștilor, cât și publicului larg.

Ionuț Geană

Vasile Bahnaru, *Ascensiunea în descensiune a limbii române în Basarabia*, Iași, PrincepsEdit., 2011, 383 p.

Volumul semnat de Vasile Bahnaru, *Ascensiunea în descensiune a limbii române în Basarabia*, prezintă o structură diversă, evidentă în cele patru secțiuni, precedate de un *Cuvânt-înainte* (p. 7–11), după cum urmează: I. *Probleme de lingvistică* (p. 11–124), II. *Note etimologice* (p. 195–240), III. *Din istoria lingvisticii* (p. 241–269), IV. *Probleme de sociolingvistică* (p. 270–383). De fapt, autorul reunește o suită de articole deja publicate, în periodice, pentru a reîmprospăta memoria cititorului cu fapte aproape devenite istorie: între altele, revenirea la scrisul latin și oficializarea limbii române în Republica Moldova (p. 9).

Capitolul de început, *Probleme de lingvistică*, își merită pe deplin titulatura prin diversitatea aspectelor surprinse și tratate de autor. Din totalul intervențiilor, care atestă traseul „tematic” parcurs, de la unele chestiuni strict lingvistice la altele adiacente cu momentele politice corespunzătoare, spicuiem câteva titluri: *Despre antonimia ocazională*, cu punctul de plecare în faptul că „relațiile dintre semnele verbale pot fi [...] nu numai de echivalență semantică, ci și de opoziție semantică” (p. 14). Ca rezultat al transferului prin similitudine (*nu s-a făcut văcar*, ci *școlar*, prin urmare *analfabet – văcar* → *știutor de carte – școlar*) sau prin contiguitate (*ieri căldură, azi zăpadă*, antonimul curent pentru *căldură* fiind subst. *frig*, calitate intrinsecă a subst. *zăpadă*, deci *căldură* → *frig – zăpadă*) se ajunge la opoziția ocazională. Autorul semnalează și discută un alt fenomen: enanteosemia sau polarizarea semantică. Acesta constă în prezența de seme opozitive în cadrul unuia și aceluiași semn verbal: *arenda* „a da și a lua în arenda”; *împrumuta* „a da și a lua împrumut”; *înainte* „în trecut”, dar și „în viitor”.

În general, lingvistul identifică situații pe care nu numai le discută, ci le și definește într-o terminologie nouă. Urmărind limbajul poetic, constată că autorii de poezii „inventează” noi cuvinte necesare mesajului lor. Reperate de către lingvist și, în același timp, suscitându-i interesul, acesta le califică „ocazionalisme lexicale” pentru calitatea lor „ocazională”, sub aspectul creării și al apariției. Astfel de formații sunt luate în discuție în *Unele aspecte stilistico-semantice ale ocazionalismelor lexicale în creația lui Em. Bucov* (p. 20–26). Pentru a le forma, poetul folosește diverse procedee, cum ar fi reproducerea analogică a structurii morfematice a unui „model” cunoscut: *poetandru* după *băiețandru*. Printr-o modalitate de acest fel, se conferă valoare peiorativă lexemului „copiat”, vizând, aici, imaturitatea artistică a poezilor definiți astfel: *avalanșa de poetandri*...

Alteori, în același scop se apelează la derivare, folosindu-se, ca baze, antroponime arhicunoscute, încărcate de semnificații: *Hitler* > *hitleri* „a ucide”: *La porunca vremii / Mocnește unul, Barbă, / El vrea pe Sadoveanu / Să-l hitlere, să-l ardă*. Problema este reluată în *Raportul dintre ocazionalismele lexicale și norma limbii* (p. 27–31).